

Principalities of Wurttemberg and Bavaria, as well as from Baden and Austria, to which the banks of the Sarata River were offered as a settlement.

The peak year of the German colonists in Bessarabia was 1926. The main colonies of this kind in the county of Cahul were: Alexander the Good (100% Germans), Eichendorf (79.2% Germans), Sarata Noua (96.7% Germans), Alexandra (79.2% Germans), Albota de Sus (73.6% Germans), Sofievca (71.6% Germans), Vişinesti (60.7% Germans).

The signing of the Ribbentrop-Molotov Pact on 23 August 1939 meant for the German colonists the beginning of the displacement. In September 1940, the German-Soviet Commission was set up to organize the displacement of settlers. By the end of October 1940, the resettlement of 93,500 Germans from Bessarabia had been completed. This ended the tumultuous history of the German settlers in Bessarabia.

Key words: *Bessarabia, Germans, colonies.*

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНИХ АСПЕКТІВ УСНОІСТОРИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Наталія Гончарова

канд. іст. н., доцент,

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

(Ізмаїл, Україна)

У сучасних реаліях історичної науки спостерігається чітка тенденція до переорієнтації методів наукових досліджень. Означений процес пов'язаний насамперед зі зміною розуміння ролі людини в історії, зі сприйняттям її особистісного досвіду як невід'ємного чинника історичної пам'яті народу. Саме перехід від рівня макроісторії до напряму мікродосліджень, історії повсякденності, соціальної історії дозволяє, на думку дослідників Т. Арзуманової, О. Солошенко, побачити багатомірність і неоднозначність історичних інтерпретацій, множинність історичних правд та альтернатив [1, с. 145].

Вивченню різних аспектів соціальної історії, зокрема за допомогою усноісторичних ресурсів, присвячено чимало праць сучасних науковців: Т. Арзуманової, О. Солошенко [1], Я. Борщик [2], О. Веселової [3], Г. Грінченко [4], І. Ребрової, І. Романової [5], Н. Єфимчук [7], В. Іващенко [8], Ю. Іріоглу [9], О. Кісь [11] та ін. Однак дана проблема в контексті матеріалів про голод 1946-1947 рр. на території півдня Одеської області досліджена недостатньо.

Нагадаємо, соціальна історія як наукова галузь сформувалась у результаті об'єднання на теоретико-методологічному рівні історії та соціології. Цей дослідницький напрям, котрий вивчає історичний процес у соціальній і соціокультурній проекції, останнім часом набуває все більшої популярності. До найактуальніших тем новітнього періоду відносимо голод 1946-1947 рр., який в історичному контексті отримав назву «третього радянського». За оцінками сучасних дослідників, він «за кількістю жертв значно поступається своєму попереднику – голоду-геноциду 1932-1933 рр., але посідає першість за територією ураження» [12, с. 136].

При вивченні проблематики новітньої історії активно залучається такий напрям соціально-гуманітарних досліджень, як усна історія. Дослідниця О. Кісь наголошує, що використання усноісторичних методів дозволяє впровадити індивідуальний історичний досвід пересічних громадян у поле наукового аналізу, надаючи історичним студіям виразного людського виміру [10, с. 385]. Крім того, не викликає заперечень теза щодо унікальності усноісторичних досліджень, адже дослідник не лише інтерпретує відповідні джерела, але й безпосередньо бере участь в їхньому творенні [11, с. 13].

Зважаючи на вищезазначене, залучення студентів до опрацювання усноісторичних джерел, зокрема в рамках виконання дослідницьких проєктів соціального спрямування, сприяє істотному підвищенню рівня їхньої кваліфікаційної підготовки та слугує гуманізації навчально-виховного процесу. Адже методика усної історії дозволяє студентам безпосередньо працювати з першоджерелом – людиною, яка, за висловленням Ю. Іріюглу, є представником певної соціокультурної ситуації та носієм специфічних історико-культурних характеристик [9, с. 268].

Початкові уявлення про етапи становлення усної історії як окремого методу сучасних історичних досліджень, особливості практичної реалізації усноісторичної методики в контексті пошукової діяльності студенти отримують при вивченні навчальних курсів «Вступ до історії з основами наукових досліджень», «Спеціальні історичні дисципліни». Поглиблення теоретичних засад означеної методики продовжується при опануванні студентами дисциплін «Методологія та організація наукових досліджень», «Макро-, мікро- і метаісторія».

Під час проходження етнографічної практики студенти через безпосереднє спілкування з «дітьми війни» отримують можливість долучитися до висвітлення малодосліджених аспектів Другої світової війни, післявоєнного періоду, зокрема голоду 1946-1947 рр.

Основним прийомом усноісторичних досліджень є інтерв'ю як специфічна форма взаємодії дослідника й оповідача, котра потребує ретельної підготовки та продуманої реалізації. За тематичною спрямованістю й інформаційним потенціалом інтерв'ю поділяються на: біографічні, проблемні, генеалогічні, щоденникові. Найбільш поширеними й інформаційно насиченими прийнято вважати: 1) біографічне інтерв'ю, яке також має назву «історії життя» чи «розповіді про життя» та є орієнтованим на вивчення суб'єктивного, особистісного сприйняття минулого в межах цілісного біографічного досвіду, та 2) проблемне (тематичне, сфокусоване) інтерв'ю, спрямоване на вивчення «переживання» людиною окремої історичної події, ситуації чи явища [6, с. 11].

Завдяки свідченням респондентів у студентів формується чітке уявлення про життя в повоєнний період, особливості побуту та господарювання, жахи голоду тощо. Наведемо лише деякі уривки зі спогадів, зібраних студентами. Белінська Олександра Федосіївна 1929 р. н., Ізмаїльський район: *Чим далі йшов час, тим більше не було що їсти й одягти... Врожай у нас забирали весь, подекуди навіть наші солдати свавільничали.. Люди від голоду падали, як сноп. Якби не плавні поряд з селом, де була риба й дичина, смертей було б більше. Однак рибу ми їли дуже рідко, як пощастить. За кілограм риби просили мішок зерна... Моя мама ходила копати коріння очерету, ми його висушували, потім перетирали на кшталт борошна. Їли навіть березову кору... Сіяли коноплі,*

висушували та використовували для виготовлення одягу. З сусідніх сіл приходили люди з різним добром – килимами, картинами, вишивками – віддавали це в обмін на будь-яку їжу... У колгосп спочатку маму не хотіли брати, бо батька на початку війни заарештували, потім зглянулися. Кому було за десять років, вже працювали на рівні дорослої людини... Працювали з шостої години ранку до пізнього вечора. Не платили – давали на двох по двісті грамів зерна. Радістю було, якщо посилали просапувати буряк, кожний намагався непомітно зірвати один-два плоди, щоб забрати додому.

Домбровська Устина Пилипівна 1937 р. н., Арцизький район: Часто їли смажене тісто, я до сих пір пам'ятаю цей смак... Якщо знаходили в городі кабак – було справжнє свято. Через малий вік в колгоспі не працювала, займалася хатньою роботою. Долапчі Олексій Степанович 1937 р. н., Ренійський район: Голод уніс майже половину нашого населення.

Паю Марія Костянтинівна 1928 р. н., Ізмаїльський район: Виживали, як могли... Ми з сестрами постійно бігали в поле, збирали стебла кукурудзи, вдома чистили, вибирали серцевину та робили з неї коржіки.

Полтавська Парасковія Тимофіївна 1933 р. н., м. Ізмаїл: У 1947 р. справді стало важко... Їсти практично не було нічого. Хліба не було. Худобу всю перебили.

Судева Феодора Костянтинівна 1932 р. н., Болградський район: Післявоєнні роки були дуже неврожайними, був страшний голод. Мою сім'ю рятувала наша корова... Багато людей тоді померло, іноді цілими сім'ями... Вулицями збирали підводою людей та ховали у братських могилах... Люди, щоб вижити, ловили собак, котів, ховрашків та їли їх.

Тодор Євдокія Данилівна 1932 р. н., Татарбунарський район: Жили голодно. Харчувались тим, що збирали в лісу: трави, ягоди. Навесні великою радістю була випадково знайдена в полі картопля, з якої пекли перепічки... Одягати було нічого. Мама придумала для мене взуття: зшила з ганчір'я та вати бурочки, а щоб вони не промокали, давала свої святкові туфлі... Іноді бабуся пекла хліб (це було щось в'язке, липкувате й солодкувате), але мені він здавався ласощами... Пам'ятаю, як бабуся розрізала ріпу на маленькі шматочки, вчила мене ковтати її, не розжовуючи, бо тоді вона довше перетравлювалась і не так хотілося їсти... З тринадцяти років починали працювати в полі нарівні з дорослими, з п'ятої години ранку до пізнього вечора. Не було ніякої техніки, все робили вручну. Платили зерном... У кого не було що їсти, ходили по домівках та обмінювали свої речі на продукти.

Чарой Валентина Павлівна 1937 р. н., Ізмаїльський район: Ми рвали траву, різали її, додавали трохи крупи, варили таку баланду... Їли стебла соняшника, папороті... Аж до 1949 року ми так харчувалися...

Наступним етапом у процесі оволодіння усної історичною методикою є обробка матеріалів інтерв'ювання для створення транскриптів. У ході такої роботи у студентів формуються навички польової та камеральної археографії. Важливо зорієнтувати молодь на необхідність збереження в письмовому варіанті тексту інтерв'ю реального емоційно-психологічного наповнення, яке наявне при безпосередньому спілкуванні й зафіксоване в аудіозаписах.

Окрім того, доречно акцентувати увагу студентів на способах перевірки достовірності усних свідчень, як-от: порівняння інформації зі свідчень між собою, співставлення зібраних свідчень із доступними документальними

матеріалами. Адже саме це, на думку Я. Борщика, є наступним етапом верифікації усноісторичних джерел [2, с. 196].

Доцільним також буде створення студентської наукової проблемної групи, в складі якої найздібніші старшокурсники обговорюватимуть теоретичні проблеми усноісторичних досліджень, поглиблюватимуть навички проведення пошукової роботи й оформлення отриманих результатів тощо. Студентський пошук має отримати обов'язкову апробацію: у публікаціях, виступах на конференціях, у кваліфікаційних роботах, кафедральних монографіях відповідної проблематики.

Отже, усноісторична методика є багатокомпонентним процесом, який складається з безпосередньої передачі й запису (за допомогою аудіо- чи відеотехніки) спогадів чи автобіографічних оповідань, отриманих у результаті цієї діяльності новостворених історичних джерел, а також їх подальшого реконструктивного чи наративного (текстуального) аналізу.

Література:

1. Арзуманова Т. В. Використання методології усної історії в організації наукової роботи студентів з проблематики Великої Вітчизняної війни в межах курсу «Історія України» в технічному ВНЗ / Т. В. Арзуманова, О. М. Солошенко // Актуальні проблеми регіональних досліджень Великої Вітчизняної війни: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Харків, 20-21 вересня 2013 р. – Харків: ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, 2013. – С. 145-153.

2. Борщик Я. Використання методу усної історії в дослідженні польсько-українських відносин періоду Другої світової війни / Я. Борщик // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики. Збірка наукових праць / Відп. ред. Г.В. Боряк; Упорядники: В.В. Томазов, І.К. Хромова. – К.: Інститут історії України НАН України, 2013. – Вип. 22-23. – С. 190-197.

3. Веселова О. М. До теми голоду 1946-1947 рр. в історіографії 80-х років ХХ – початку ХХІ ст. / О. М. Веселова // Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика: Збірник статей. – К., 2008. – Вип. 13. – С. 108-128.

4. Грінченко Г. (Авто)біографічне інтерв'ю в усноісторичних дослідженнях: до питання про теорію нарративного аналізу / Г. Грінченко // Схід-Захід: Історико-культурологічний збірник. – 2008. – Вип. 11-12. – С. 59-76.

5. Грінченко Г. Г. Усна історія в пострадянських дослідницьких практиках (на прикладі сучасних Білорусії, Росії та України) / Г. Г. Грінченко, І.В. Реброва, І. М. Романова // Український історичний журнал. – 2012. – № 4. – С. 172-187.

6. Грінченко Г. Г. Усна історія: Методичні рекомендації в організації дослідження: Для студентів і аспірантів / Г. Г. Грінченко. – Х.: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2007. – 28 с.

7. Єфимчук Н. Л. Передумови та наслідки голоду 1946-1947 рр. на Житомирщині / Н. Л. Єфимчук // Голод в Україні у першій половині ХХ століття: причини та наслідки (1921-1923, 1932-1933, 1946-1947): Матеріали Міжнародної наукової конференції. – К., 2013. – С. 43-49.

8. Іващенко В. Усноісторичні джерела: особливості комплектування та зберігання / В. Іващенко // Архівознавчі та джерелознавчі галузі знань: проблеми взаємодії на сучасному етапі: матеріали наукової конференції з міжнародною участю. – К., 2013. – С. 62-65.

9. Іріюглу Ю. О. Усно-історична методика в наукових дослідженнях та освітньому процесі у вищому навчальному закладі / Ю. О. Іріюглу // Наукові записки історичного факультету Запорізького національного університету. – 2014. – Вип. 40. – С. 268-270.

10. Кісь О. Усна історія в Україні: до практики польових досліджень / О. Кісь // Сторінки воєнної історії України: Збірник наукових статей. – 2009. – Вип. 12. – С. 385-390.

11. Кісь О. Усна історія: становлення, проблематика, методологічні засади / О. Кісь // Україна модерна. – 2007. – № 11. – С. 7-21.

12. Українська Голгофа, 1921-1923, 1932-1933, 1946-1947: спогади очевидців, архівні документи та роздуми сучасника про три радянські голодомори / Авт.-упоряд. М. Єременко. – Чернігівка, 2008. – 153 с.

Nataliia Goncharova. The Methodological Principles of the Social Aspects of the Oral History Research

The article deals with the issue of an integrated approach to the use of oral history methods in historical research social issues. These practical advices on the example of the coverage of topics famine of 1946-1947 in Ukraine.

Key words: *oral history evidence, famine of 1946 – 1947, children of war, biographical interview questionnaire.*

**МАСШТАБИ ГОЛОДУ ТА РЕПРЕСІЙ
В ІЗМАЇЛЬСЬКІЙ ОБЛАСТІ (1946-1948 рр.)**

Ганна Градинар

*магістрантка кафедри української і всесвітньої історії та культури
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
(Ізмаїл, Україна)*

XX століття принесло Україні цілу низку найболючіших трагедій і криз. Окрім війн, масових репресій проти власного народу найжахливішими з них, безперечно, є голодомори, що з чорною підступністю повторювалися кожні 10–13 років: у 1921-1922, 1932-1933, 1946-1947 роках. Вони нещадно знищили загалом понад 10 мільйонів людських життів. Якщо перші два голодомори системно досліджені українськими та зарубіжними істориками, то повоєнний голод 1946-1947 рр. ще залишається недостатньо дослідженою сторінкою української історії, історії Південної Бессарабії та Ізмаїльщини.

Одним із найгостріших було питання хлібозаготівель, яке постійно розглядалося на засіданнях політбюро, оргбюро та секретаріату ЦК КП(б)У, в область направлялися керівні працівники УРСР. Постанова ЦК КП(б)У «Про хлібозаготівлі на 25 листопада» від 28 листопада 1946 р. на виконання вказівок Ради міністрів Союзу РСР й ЦК ВКП(б) від 26 листопада 1946 р. вимагала: «...Зобов'язати обкоми КП(б)У, облвиконкоми й уповноважених Міністерства заготівель в областях... викривати й судити приховувачів хліба, злодіїв та розкрадачів, повністю виявити прихований хліб...» [1, с. 394].

Повторна перевірка колгоспів і радгоспів та вилучення засипаного в насінневі, страхові та інші фонди хліба через фізичну відсутність зерна не дала очікуваного вищою московською владою ефекту, хоча до зернопоставок залучалися також підсобні господарства підприємств, військових частин і навіть таборів ув'язнених. Рішенням від 2 листопада 1946 р. ЦК КП(б)У давав вказівку каральним органам: «Директорів підсобних господарств, які затримують здачу